

ΦΥΣΙΚΕΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΕΣ, ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ ΚΑΙ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ. Η ΕΠΟΜΕΝΗ ΜΕΡΑ

Οι φυσικές καταστροφές σε συνδυασμό με την επιδείνωση της κλιματικής κρίσης τείνουν να γίνουν μια ιδιότυπη κανονικότητα στην πατρίδα μας. Συνεπώς, η αντιμετώπισή τους ανάγεται σε ένα μείζον θέμα της δημόσιας και ιδιωτικής σφαίρας και απαιτείται συνδυαστικά ο καλός σχεδιασμός δημοσίων πολιτικών με την πλήρη κινητοποίηση όλων των θεσμών και των πολιτών της χώρας. Για να αποκωδικοποιήσουμε σε βάθος το φαινόμενο των φυσικών καταστροφών θα σας μεταφέρω στην πραγματική ζωή μέσα από τα προσωπικά μου βιώματα.

Στα 45 χρόνια της δημόσιας ζωής μου έχω σχεδιάσει και διακυβερνήσει αρκετές φυσικές καταστροφές. Μάλιστα από πολύ νέος, ως Δήμαρχος Καλαμάτας, κλήθηκα να αντιμετωπίσω μια μεγάλη φυσική καταστροφή, τον σεισμό του 1986 στη γενέθλια πόλη μου. Συνεπώς, η διαχείριση των φυσικών καταστροφών είναι στο γενετικό υλικό μου, καθώς τις βίωσα ως φυσικός πρωταγωνιστής.

Όταν κατέβηκα ως υποψήφιος Δήμαρχος στην Καλαμάτα το 1978 ο κορμός του προγράμματός μου αφορούσε το περιβάλλον και την πολεοδομική ανασυγκρότηση της πόλης. Τότε στην πατρίδα μας και για μία δεκαετία το μέγα θέμα στο κεντρικό πολιτικό σύστημα ήταν οι πολεοδομικές ρυθμίσεις, δηλαδή η διευθέτηση των αυθαιρέτων. Ξεκίνησα, λοιπόν, το 1979 με τον –κατά τη γνώμη μου– σημαντικότερο πολεοδόμο της χώρας μας και μεγάλο μέντορα της ζωής μου, τον πολεοδόμο Γρηγόρη Διαμαντόπουλο, στον οποίο αφιερώνω και τη σημερινή μου ομιλία.

Η πολεοδομική ανασυγκρότηση της πόλης μου ήταν το πρώτο πράγμα που ήθελα να κάνω ως Δήμαρχος Καλαμάτας, καθώς από τα 10.000 στρέμματα της δομημένης πόλης, μόνο τα 3.000 ήταν νόμιμα, τα υπόλοιπα 7.000 ήταν αυθαίρετα. Τα αυθαίρετα μάλιστα ανήκαν στις λαϊκές τάξεις, οι οποίες ήταν σε δεινή θέση.

Σταύρος Μπένος
Πρόεδρος Κίνησης Πολιτών
«ΔΙΑΖΩΜΑ»

Αυτό συνέβη γιατί στον κεντρικό πυρήνα της πόλης της Καλαμάτας ήταν η αστική τάξη, η οποία καθόρισε τον σχεδιασμό και τις προτεραιότητες της πόλης.

Στην περιπέτειά μας αυτή με τον Γρηγόρη Διαμαντόπουλο είχαμε συνοδοιπόρο και σύμβουλο έναν σπουδαίο και εμβληματικό καθηγητή του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου, τον Αθανάσιο Αραβαντινό.

Το 1979, λοιπόν, έρχεται ένας σπουδαίος νόμος, ο οποίος ξεσήκωσε θύελλα αντιδράσεων. Πρόκειται για τον νόμο 947/1979 (ΦΕΚ Α 169/26.07.1979, «Περί οικιστικών περιοχών») του Στέφανου Μάνου. Αυτός ο σπουδαίος πολιτικός εφάρμοσε το άρθρο 24 του Συντάγματος και καθιέρωσε τις εισφορές σε γη και σε χρήμα. Ο νόμος προέβλεπε ότι όταν κάποιος πολίτης αποκτά υπεραξία με τη σφραγίδα της πολιτείας οφείλει να επιστρέψει ένα μέρος της υπεραξίας αυτής στην πολιτεία και συγκεκριμένα το 40% σε γη και το 15% σε χρήμα για τα έργα υποδομής. Το 40% αποτελεί σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα τον δημόσιο χώρο των σύγχρονων πόλεων.

Η αφόρητη πολιτική πίεση που ασκήθηκε από κάθε γωνιά της χώρας ανάγκασε την τότε κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας να «αποσύρει» τον «ενοχλητικό» Στέφανο Μάνο από το νεοσύστατο Υπουργείο Περιβάλλοντος.

Λίγο πριν τις εκλογές του 1981 ολοκληρώθηκε η δουλειά που κάναμε με τον Γρηγόρη Διαμαντόπουλο χωρίς να προλάβει να δημοσιευτεί στο Φύλλο Ελληνικής Κυβερνήσεως. Τότε ήρθε η κυβέρνηση του Ανδρέα Παπανδρέου, ο οποίος τοποθέτησε ως Υπουργό Περιβάλλοντος τον χαρισματικό Αντώνη Τρίτση. Ο Αντώνης Τρίτσης έφερε στη Βουλή το 1983 τον νόμο 1337, ο οποίος ήταν η φυσική συνέχεια του νόμου 947, ο οποίος με τη σειρά του δημιούργησε κύμα αντιδράσεων που είχε ως αποτέλεσμα την αντικατάσταση του Αντώνη Τρίτση από το Υπουργείο Περιβάλλοντος.

Την περίοδο εκείνη η Καλαμάτα ήταν το επίκεντρο της εφαρμογής των νέων πρωτοποριακών πολεοδομικών νόμων Μάνου και Τρίτση και, όπως ήταν φυσικό, μετά την αντικατάσταση του Αντώνη Τρίτση χάσαμε τους συνοδοιπόρους μας και τα κεντρικά πολιτικά μας στηρίγματα. Παρ' όλα αυτά συνεχίσαμε με μεγάλη επιμονή και πίστη την προσπάθειά μας, δηλαδή την κατάρτιση του Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου της πόλης, η οποία ολοκληρώθηκε τον Σεπτέμβριο του 1985.

Το Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο εισήχθη στο Δημοτικό Συμβούλιο Καλαμάτας προς έγκριση τον Σεπτέμβριο του 1985. Ο αστυνομικός διευθυντής της Μεσσηνίας ήρθε πολύ ανήσυχος στο γραφείο μου για να με ενημερώσει ότι έρχονται οργανωμένα πούλμαν από όλη την Ελλάδα, με στόχο να ακυρώσουν τη συνεδρίαση του Δημοτικού Συμβουλίου. Για τον σκοπό αυτό, δηλαδή της ομαλής συνεδρίασης του Δημοτικού Συμβουλίου, μας διέθεσε ισχυρή αστυνομική δύναμη για να μας προστατεύσει από το κύμα των «διαμαρτυρομένων». Επίσης, στο Δημοτικό Συμβούλιο ήταν παρών και ο εισαγγελέας της περιοχής. Η συνεδρίαση αυτή ήταν πολύ κρίσιμη γιατί ήταν η πρώτη εφαρμογή του νόμου 1337/1983 και είχε γίνει προσφυγή στο Συμβούλιο της Επικρατείας από ομάδα πολιτών που διαφωνούσε με την εφαρμογή του. Μάλιστα ο εισηγητής του τμήματος του Συμβουλίου της Επικρατείας που θα εξέταζε την υπόθεση ήταν υπέρ των ιδιοκτητών, γιατί θεώρησε ότι η εισφορά ήταν μεγάλη (60% για τις εκτάσεις πάνω από 4 στρέμματα) και έθιγε την ατομική ιδιοκτησία. Κατά τη διάρκεια της συνεδρίασης του Δημοτικού Συμβουλίου οι διαμαρτυρόμενοι-μεταφερόμενοι πολίτες από όλα τα σημεία της χώρας εισέβαλαν στο Δημοτικό Συμβούλιο με ρόπαλα και κουκούλες με πρωτοφανή μανία, με στόχο κυρίως εμένα και τον Γρηγόρη Διαμαντόπουλο. Σωθήκαμε χάρη στην παρέμβαση των νέων της πόλης, οι οποίοι σχημάτισαν

μια ανθρώπινη ασπίδα για να μας προστατεύσουν. Μετά τα επεισόδια αυτά δημιουργήθηκε μια πανελλήνια συγκίνηση, αλλά και κατανόηση του ότι η εφαρμογή του νόμου απειλείται και με κάλεσε ο ίδιος ο πρόεδρος του Συμβουλίου της Επικρατείας για να μου εγγυηθεί προσωπικά την κύρωση του Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου της Καλαμάτας, άρα και τη σωτηρία της πολεοδομικής μεταρρύθμισης της χώρας.

Λίγους μήνες μετά έγινε ο καταστροφικός σεισμός της Καλαμάτας, κατά τη διάρκεια του οποίου το ένα τέταρτο των κτιρίων της πόλης κατεδαφίστηκε και το ένα τέταρτο των κτιρίων κρίθηκε ακατάλληλο για κατοίκηση με κόκκινη σήμανση.

Στις 2 τα ξημερώματα κατέφθασε στην πόλη ο Γρηγόρης Διαμαντόπουλος με τους συνεργάτες του. Μέχρι το πρωί είχαμε σχεδιάσει:

α) τους καταυλισμούς των σκηνών, όπου θα γινόταν η πρώτη κατοίκηση των σεισμοπλήκτων,
β) τους καταυλισμούς των λυομένων οικίσκων που προορίζονταν για τη δεύτερη κατοίκηση,
γ) το πρώτο σχέδιο-masterplan της ανασυγκρότησης της πόλης που στηριζόταν στο πρόσφατα εγκεκριμένο Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο της πόλης.

Η φιλοσοφία του προγράμματος ανασυγκρότησης άλλαξε ριζικά, δηλαδή αυτή τη δραματική ύψα μεταθέσαμε με τον Γρηγόρη το κέντρο του σεισμού από τα κτίρια στον άνθρωπο.

Το πιο σημαντικό, όμως, στη διακυβέρνηση του σεισμού ήταν τα ολιστικά προγράμματα. Μέχρι τότε η πολιτεία σε όλο τον κόσμο έδινε σεισμοδάνεια, επικαλούμενη δήθεν ότι το μόνο κακό που συνέβαινε ήταν ο οικιστικός πλούτος. Εμείς, όμως, είδαμε τον άνθρωπο και τις ανάγκες του. Όλα ρήμαξαν με το σεισμό: η οικονομική ζωή, η κοινωνική ζωή, τα μνημεία, η ψυχολογία των ανθρώπων. Άρα έπρεπε όλα να αναταχθούν. Συνεπώς, έπρεπε να δούμε ολιστικά το θέμα, υπό το πρίσμα όλων των πτυχών των δημοσίων πολιτικών και με κέντρο τις ανάγκες των ανθρώπων. Ταυτόχρονα, έπρεπε να έχουμε ένα επιχειρησιακό σχέδιο για να οργανώσουμε και να διακυβερνήσουμε το πρόγραμμα αυτό. Πώς; Με τα Ολοκληρωμένα Μεσογειακά Προγράμματα. Ήταν η πρώτη φορά παγκοσμίως που εφαρμόστηκε ένα πρόγραμμα ολιστικό μετά από φυσική καταστροφή, το οποίο και βραβεύτηκε από την Ένωση Ευρωπαίων Πολεοδόμων ως ανθρωποκεντρικό και ολιστικό. Μάλιστα μας επισκέφθηκαν και είδαν το πρόγραμμα η Αμερική και η Ιαπωνία, οι δυο πιο προηγμένες χώρες του κόσμου, οι οποίες στη συνέχεια το μιμήθηκαν.

Σχετικά με την πρόληψη, το κορυφαίο μέτρο πρόληψης στην Καλαμάτα (το οποίο μου πρότειναν δύο κορυφαίοι σεισμολόγοι ο αείμνηστος Δρακόπουλος και ο Παπαζάχος) ήταν οι μικροζωνικές μελέτες. Πρόκειται για γεωλογικές μελέτες κάτω από το έδαφος, οι οποίες μας υποδεικνύουν τους αντισεισμικούς συντελεστές. Οι ερευνητές έχουν επισημάνει ότι αν γινόταν σήμερα ο σεισμός, μετά τους νέους συντελεστές και την εκπόνηση των μικροζωνικών μελετών, θα είχαμε μόνο το 15% της βλάβης. Αυτό είναι πρόληψη. Όμως, έκτοτε δεν ξανάγιναν ούτε μικροζωνικές μελέτες, ούτε ολιστικό πρόγραμμα.

Στην περίπτωση της Βόρειας Εύβοιας με κάλεσε ο πρωθυπουργός για να αναλάβω το πρόγραμμα ανασυγκρότησής της. Ανέλαβα το πρόγραμμα ως απλός εθελοντής, με την προϋπόθεση ότι θα είναι ολιστικό και ανθρωποκεντρικό, αξιοποιώντας τον ευρωπαϊκό θεσμό των Ολοκληρωμένων Χωρικών Επενδύσεων (Ο.Χ.Ε.). Μάλιστα λαιδορήθηκα ως εξωθεσμικός, γιατί δεν δέχτηκα οποιοδήποτε αξίωμα. Ήθελα να πάω ως ένας ταπεινός πολίτης, σεβόμενος όλους

τους θεσμούς. Συνεπώς, τη διακυβέρνηση αυτής της καταστροφής την έκανα ως καθολικός συντονιστής και σεβάστηκα απολύτως όλο το θεσμικό πλαίσιο της πατρίδας μας. Ανέλαβα τη Βόρεια Εύβοια ως πρόεδρος της Κίνησης Πολιτών «ΔΙΑΖΩΜΑ». Εγώ και όσοι δούλεψαν δίπλα μου ήμασταν απλοί εθελοντές.

Όλες οι μελέτες που ανατέθηκαν από το «ΔΙΑΖΩΜΑ» κόστισαν 2,5 εκατομμύρια ευρώ και καλύφθηκαν από χορηγούς και εταιρικά του μέλη. Εν συνεχεία, όλες οι μελέτες προσφέρθηκαν ως δωρεά στο Κράτος.

Ειδικότερα για την περίπτωση των Ειδικών Πολεοδομικών Σχεδίων έγιναν και αυτά στο πλαίσιο της διαδικασίας της δωρεάς, η οποία σέβεται απολύτως το θεσμικό πλαίσιο της χώρας. Όλα εκπονήθηκαν όπως προέβλεπε ο νόμος και από την Τοπική Αυτοδιοίκηση και από το Υπουργείο Περιβάλλοντος.

Αναφέρω χαρακτηριστικά το παράδειγμα της δουλειάς του Σωματείου «ΔΙΑΖΩΜΑ», το οποίο έχει αναθέσει την εκπόνηση μελετών για αρχαία θέατρα σε διακεκριμένους επιστήμονες και τις οποίες, μετά την ολοκλήρωσή τους, δώρισε στο Υπουργείο Πολιτισμού. Σήμερα, χάρη σε αυτή τη συνέργεια, έχουμε πάνω από 30 εργοτάξια αρχαίων θεάτρων σε όλη τη χώρα, ενώ τα τελευταία διακόσια χρόνια είχε γίνει η αποκατάσταση 20 μόνο θεάτρων.

Στο πλαίσιο του Προγράμματος Ανασυγκρότησης της Βόρειας Εύβοιας εκπονήθηκε μετά από ανάθεση του Διαζώματος ένα masterplan. Αν δεν υπήρχε το «ΔΙΑΖΩΜΑ», ακόμη δε θα είχε γίνει το masterplan. Για τη Βόρεια Εύβοια, σε ένα περιβάλλον εκρηκτικό, εγώ το μόνο που ζήτησα από τον Πρωθυπουργό ήταν αμέσως μετά την ολοκλήρωση των μελετών και του masterplan να σχεδιαστεί και να εφαρμοστεί ένα πρόγραμμα Ολοκληρωμένης Χωρικής Επένδυσης, η οποία είναι η συνέχεια των Μεσογειακών Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων. Η εδαφική συνοχή είναι το τρίτο κατά σειρά μεγάλο πνευματικό κεκτημένο της Ευρώπης. Το πρώτο ήταν το κεκτημένο του κοινωνικού κράτους και της κοινωνικής συνοχής, με το οποίο ξεκίνησε η Ευρωπαϊκή Ένωση, το δεύτερο ήταν η οικονομική συνοχή και το τρίτο η εδαφική συνοχή. Με τον όρο εδαφική συνοχή εννοούμε την άρση των αδικιών που προκαλεί το έδαφος. Σήμερα αξιοποιούμε το εργαλείο της Ολοκληρωμένης Χωρικής Επένδυσης, προκειμένου να μπορέσουμε με ολιστικό τρόπο να διακυβερνήσουμε κρίσιμα προγράμματα και κυρίως τις φυσικές καταστροφές.

Συνοψίζοντας για τη διαχείριση των φυσικών καταστροφών, σε ό,τι αφορά το κράτος έχουμε μια δομή διακυβέρνησης, το Υπουργείο Πολιτικής Προστασίας. Πρόκειται για μια μεγάλη κατάκτηση, ένα Υπουργείο που καλείται να διευθετήσει μια πληγή διαχρονική στην πατρίδα μας, δηλαδή την ενοποίηση της δραστηριότητας δύο φορέων, της πυροσβεστικής και της δασικής υπηρεσίας.

Στα θέματα της πρόληψης των φυσικών καταστροφών πολύ επιγραμματικά θα σας πω ποιο είναι το κυρίαρχο σημείο σε κάθε μορφή τους.

Στην περίπτωση των σεισμών, όπως μας δείχνει και το παράδειγμα της Καλαμάτας, είναι ο πολεοδομικός σχεδιασμός και ταυτόχρονα οι μικροζωνικές μελέτες.

Στα θέματα των πυρκαγιών και του δάσους, ύστερα από μελέτη που κάναμε με δύο Πανεπιστήμια της χώρας μας (Τμήμα Δασολογίας, Επιστημών Ξύλου & Σχεδιασμού του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας και Τμήμα Δασολογίας & Φυσικού Περιβάλλοντος του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης), καθώς και με την Επιτροπή Goldammer, καταλήξαμε στο ότι το πιο ρηξικέλευθο

μέτρο είναι ο συνδυασμός κυκλικής και κοινωνικής οικονομίας για τον βιώσιμο καθαρισμό του δάσους. Ποτέ η χώρα μας δεν ασχολήθηκε συστηματικά με το θέμα της μεγαλύτερης αιτίας πρόκλησης των πυρκαγιών, που είναι η βιομάζα, δηλαδή τα υπολείμματα του δάσους.

Σε θέματα των πλημμυρών το πιο αποτελεσματικό μέτρο είναι η διαχρονική παρακολούθηση και ο σεβασμός της ροής του νερού. Το νερό έχει μνήμη.

Επίσης, ένα καθοριστικό οριζόντιο μέτρο πρόληψης είναι ο καθολικός χωρικός και πολεοδομικός σχεδιασμός της χώρας. Στην πατρίδα μας μόνο το 80% του εδάφους έχει κανόνες. Συνεπώς, είναι απαραίτητο:

- Να ολοκληρωθεί η χαρτογράφηση της χώρας (Κτηματολόγιο, Δασολόγιο).
- Να ολοκληρωθεί ο χωροταξικός και πολεοδομικός σχεδιασμός στο σύνολο της χώρας.
- Να ιδρυθεί μια δημόσια δομή καθολικής επιτήρησης των περιβαλλοντικών κανόνων, όπως είναι οι Εφορείες Αρχαιοτήτων.

Στο πρόγραμμα Ανασυγκρότησης της Βόρειας Εύβοιας προτείνουμε να ιδρυθούν ως δημοτικές δομές τα Κέντρα Χωροταξίας και Περιβάλλοντος (ΚΕ.ΧΩ.Π.), τα οποία θα έχουν την καθολική επιτήρηση των περιβαλλοντικών κανόνων. Μάλιστα συμβολικά προτείνουμε να ονομαστούν «ΑΕΙΦΟΡΙΕΣ».

Κλείνοντας, σας προτρέπω να επισκεφθείτε την ιστοσελίδα του Προγράμματος Ανασυγκρότησης της Βόρειας Εύβοιας, «ΕΥΒΟΙΑ ΜΕΤΑ». Εκεί μπορείτε να δείτε τα 71 έργα και δράσεις του προγράμματος που προτείνουμε, ακριβώς σε ποια φάση βρίσκονται σήμερα, καθώς τα παρακολουθούμε καθημερινά. Δηλαδή μετατρέψαμε την ιστοσελίδα της Δημόσιας Διαβούλευσης του Προγράμματος σε ιστοσελίδα καθημερινής λογοδοσίας.

Συμπερασματικά, το πρώτο βήμα για την αντιμετώπιση των φυσικών καταστροφών είναι ο σαφής διαχωρισμός, αλλά και η άμεση αλληλεπίδραση της πρόληψης των φυσικών φαινομένων και της ανασυγκρότησης των περιοχών που πλήττονται.

Πρέπει να θεσπίσουμε Γενικές Αρχές για όλες τις μορφές φυσικών καταστροφών με επιμέρους διαφοροποιήσεις.

Ενιαίο Πολιτικό Κέντρο – Αρχή της Επικουρικότητας – Συμμετοχή όλων των Θεσμών και των Πολιτών της Χώρας – Ολιστικό και Ανθρωποκεντρικό Σχέδιο Ανασυγκρότησης είναι μια ισχυρή βάση εκκίνησης. □